

K PROBLEMATICE MĚŘENÍ FISKÁLNÍ EFEKTIVNOSTI INVESTIČNÍCH POBÍDEK

TO THE PROBLEM OF FISCAL EFFECTIVENESS OF INVESTMENT INCENTIVES

Václav Vybíhal

Anotace

Příspěvek se zabývá problematikou měření fiskální efektivity poskytování investičních pobídek v podmínkách ČR. K tomuto účelu byla provedena konstrukce modelu fiskální efektivity verifikovaného u podnikatelských subjektů, které obdržely investiční pobídky.

Annotation

The contribution deals with problem of fiscal effectiveness measurement of providing investment incentives in the conditions of Czech republic. For this purpose was constructed fiscal effectiveness model, which was verified on business subjects which have received investment incentives.

Klíčová slova

Fiskální efektivity, investiční pobídky, modelování, verifikace v praxi.

Key words

Fiscal effectiveness, investment incentives, modelling, verification in practice.

Úvod a cíl

Investiční pobídky jako jedna z forem podpory přímých zahraničních investic hrají důležitou roli při rozhodování o alokaci investic a patří bezesporu do oblasti prioritního zájmu nejen v zemích s transitivní ekonomikou, ale i ve vyspělých státech západní Evropy.

Jsou poskytovány v různých formách nebo při vzájemné kombinaci těchto forem. v podmínkách ČR jde především o daňové prázdny v podobě slevy na dani z příjmů, dotace na vytvořené pracovní místo, úhradu části nákladů firmy na rekvalifikaci zaměstnanců a dotace na podporu rozvoje průmyslových zón.

Formy podpor přímých zahraničních investic jsou zdrojově zabezpečovány z veřejných rozpočtů. Z hlediska fiskální efektivity jde o investice státu, které by měly mít svou návratnost a přinést ve prospěch příjmové stránky veřejných rozpočtů efekty, pokud možno multiplikované.

Cílem příspěvku je vyhodnotit výsledky analýzy fiskální efektivity (E_f) poskytování investičních pobídek provedené v souboru 5 firem automobilového průmyslu na základě vypracovaného vlastního a v praxi verifikovaného metodického přístupu.

Materiál a metodika

Vstupní databázi pro modelování a vyhodnocování fiskální efektivity poskytování investičních pobídek jsou údaje získané v roce 2003 z účetní evidence přímo u podnikatelských subjektů, které obdržely investiční pobídky.

Předmětem zájmu bylo celkem 5 firem z oblasti automobilového průmyslu, jejichž společným jmenovatelem jsou nové výrobní plochy, vysoký stupeň robotizace a inovace výroby, špičkové technologické zázemí včetně návrhových systémů pro konstrukci výrobků a silná dodavatelská pozice včetně povědomí vynikajícího obchodního partnera u renomovaných světových výrobců automobilů.

S ohledem na konkrétní situaci při zjišťování předmětné databáze zkoumaných firem byl zkonstruován a postupně upraven model (ukazatel) fiskální efektivity (E_f) poskytování investičních pobídek vycházející z následujícího vztahu :

$$E_f = \frac{D_{pz} + D_{ps} + D_s + D_n + P + P_s + P_z + \dot{U}_v}{P_p + D_r + \dot{U}_d + N_a + P_{pz}},$$

kde z hlediska kategorie fiskální efektivity poskytování investičních pobídek jsou vstupy (v modelu umístěné ve jmenovateli) skutečné výdaje veřejných rozpočtů (případně i ušlé příjmy), a to (v Kč):

- hmotná podpora na vytvořené pracovní místo (P_p),
- dotace na úhradu částí nákladů na rekvalifikaci zaměstnanců (D_r),
- výše úlevy na dani z příjmů (\dot{U}_d),
- administrativní náklady na výběr daní (N_a),
- dotace na podporu průmyslových zón (P_{pz}).

Výstupy při sledování fiskální efektivity zahrnují skutečné výnosy z daní a jiné výnosy na příjmové stránce veřejných rozpočtů, především :

- daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti (D_{pz}),
- daň z příjmů vybíraná zvláštní sazbou daně ze samostatného základu daně (D_{ps}),
- daň silniční (D_s),
- daň z nemovitostí (D_n),
- poplatky (P),
- pojistné na sociální zabezpečení (P_s),
- pojistné na veřejné zdravotní pojištění (P_z),
- úspory na výdajové stránce státního rozpočtu (\dot{U}_v).

Fiskální efektivity poskytování investičních pobídek je předmětem zájmu především proto, že stát prostřednictvím veřejných rozpočtů investuje finanční prostředky příjemcům a očekává od nich efekty, kromě jiných (exportní výkonnost ekonomiky, zvýšení zaměstnanosti aj.), zejména v podobě návratnosti vložených prostředků, která by se měla promítnout zdrojově na příjmové stránce veřejných rozpočtů.

Z hlediska metodického a věcného byl původní model fiskální efektivity [2],[3] upraven v čitateli tak, že je v něm nadále abstrahováno od výnosů daně z přidané hodnoty. To proto, že ve zkoumaných podnikatelských jednotkách zkoumaného souboru bylo exportováno

cca 92 % produkce a z titulu vývozu má daňová povinnost podobu nadměrného odpočtu, kdy daň na vstupu převyšuje daň na výstupu.

S ohledem na konstrukci a mechanismus fungování daně z přidané hodnoty, kdy daň je vybírána v celém řetězci na každém stupni zpracování u téměř veškeré produkce plátců daně (dodavatelů), kteří daň na výstupu odváděnou státu snižují o daň na vstupu (případně krácenou koeficientem) z titulu úhrady cen nákupů potřebných pro produkci výrobků, nelze do modelu promítnout u zkoumaných podniků nadměrný odpočet, neboť technicky není možné kvantifikovat výši daně odvedené plátců daně z přidané hodnoty z důvodu značně širokého vějíře dodavatelů. Lze však předpokládat, že v celém výrobním a obchodním řetězci souhrn odvedené daně plátců daně z přidané hodnoty převyšuje souhrn nadměrných odpočtů.

Výsledky práce

V rámci vyhodnocování fiskální efektivity poskytování investičních pobídek z hlediska časového vymezení bylo základní jednotkou pětileté období počínající rokem následujícím od data poskytnutí investiční pobídky. Podle našich zkušeností a výsledků odborných konzultací a expertíz je pětileté období považováno pro danou zájmovou oblast za optimální, přičemž navazuje i na reálnou situaci v oblasti obchodních plánů příjemců investičních pobídek.

Při verifikaci modelu fiskální efektivity v předmětném souboru podniků byla zjištěna ve všech případech hodnota ukazatele $E_f > 1$. To znamená, že lze považovat v souboru zkoumaných podniků vložené prostředky státu za efektivní. Dokumentují to údaje uvedené v tab. 1, ze kterých zároveň vyplývá přínos pro veřejné rozpočty měřený částkou výstupů převyšující celkem za pětileté období vstupy v modelu fiskální efektivity. Kupříkladu u firmy „K“ tento efekt činí 88 mil. Kč za sledované období, ročně tedy 17.6 mil. Kč.

Tab.1 Přehled dosažené úrovně ukazatele fiskální efektivity poskytnutých investičních pobídek

Firma	Výše ukazatele (E_f)	Kalkulace efektu (mil. Kč)
K	1.30	88
L	2.99	121
M	3.31	127
N	1.08	48
O	3.76	146
Celkem	–	530

Pramen : vlastní propočty na základě databáze poskytnuté firmami.

V tab. 2 je uvedena struktura vstupů a výstupů modelu fiskální efektivity měřená v časovém intervalu 5 let za zkoumaný soubor jako celek. Ukazuje se, že pro příjemce investičních pobídek se jeví jako rozhodující úleva na dani z příjmů právnické osoby v oblasti vstupů a v oblasti výstupů jsou pak největším přínosem příjmové stránky veřejných rozpočtů výnosy ze sociálního a zdravotního pojištění a daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti. Citované výnosy v oblasti výstupů jsou zdrojově vázány na území České republiky, jsou transparentní, snadno kontrolovatelné, objektivně vymezené a nelze je, na rozdíl od účetního výsledku hospodaření či základu daně z příjmů (v případě neobdržení úlev na dani

z příjmů, resp. „daňových prázdnin“), transformovat mimo území ČR. V tomto směru lze spatřovat rozhodující fiskální přínos celého systému poskytování investičních pobídek.

Tab. 2 Struktura vstupů a výstupů modelu fiskální efektivity

Ukazatel	Podíl v %
Výše úlevy na dani z příjmů	98.3
Hmotná podpora na vytvořené pracovní místo	1.0
Dotace na úhradu části nákladů na rekvalifikaci	0.6
Ostatní vstupy	0.1
Vstupy celkem	100.0
Daň z příjmů ze závislé činnosti	22.8
Pojistné na sociální zabezpečení	56.2
Veřejné zdravotní pojištění	20.4
Ostatní výstupy	0.6
Výstupy celkem	100.0

Závěr

V příspěvku jsou uvedeny výsledky výzkumu provedeného vlastním šetřením u příjemců investičních pobídek. Zkoumaný soubor tvořilo 5 zahraničních firem sektorově náležejících do skupiny automobilového průmyslu, přičemž jde ve všech případech o podnikatelské subjekty s vysokým stupněm přidané hodnoty (v souboru průměrně 1.1 mil. Kč ročně na zaměstnance). Investice směřovaly do projektů na zelené louce.

S ohledem na dosaženou úroveň ukazatele fiskální efektivity lze konstatovat, že investice státu ve směru poskytování souboru investičních pobídek je z fiskálního (daňového) hlediska efektivní a návratná.

I když jsou evidentní určité rozdíly ve výši ukazatele fiskální efektivity poskytování investičních pobídek, společným jmenovatelem všech jednotek zkoumaného souboru jsou (kromě již zmiňovaného vysokého stupně přidané hodnoty) exportní výkonnost, kvalita výrobků v souladu s požadavky ISO 9001 a ekologickou certifikací ISO 14001, a v neposlední řadě nadprůměrné mzdy, které přímo posilují výši odváděných záloh na daň z příjmů ze závislé činnosti, plateb zdravotního a sociálního pojištění, a přispívají tak významně ke zvyšování fiskální efektivity poskytování investičních pobídek.

Diskuse

Ukazuje se, že nastoupená cesta podpory podnikání cestou nabídky vějíře investičních pobídek, přinesla nejen pozitivní dopady na ekonomiku České republiky, ale i vyšší stupeň konkurenceschopnosti ČR. Kromě fiskálních efektů jsou zřejmé i pozitivní dopady na zaměstnanost, i když řada zaměstnanců příjemců investičních pobídek nevstupuje do pracovního poměru jako uchazeč o zaměstnání evidovaný na úřadu práce.

Zahraníční investoři oceňují Českou republiku nejen jako zemi s významnou strojírenskou tradicí, ale i infrastrukturu subdodavatelů a pracovních sil, polohu v srdci Evropy s možností rychlého zásobování automobilek v celé Evropě z titulu blízkosti k evropským zákazníkům, jazykovou vybavenost managementu firem, vysokou úroveň telekomunikací i mezinárodní konektivity. Jednou z mála nevýhod firem působících v sektoru automobilového průmyslu je vyšší stupeň citlivosti na existenci a průběh ekonomické recese.

Literatura

- (1) SYNEK, M. a kol. Manažerská ekonomika. Praha : Grada Publishing, 1996, s.456. ISBN 80-7169-211-5.
- (2) ŠACHROVÁ, V.-VYBÍHAL, V. Investiční stimuly jako determinanty konkurenceschopnosti. Sborník příspěvků z odborného semináře konaného dne 11.9. a 12.9.2002. Praha : Česká zemědělská universita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra obchodu a financí, 2002, s.115-120, ISBN 80-213-0920-2.
- (3) VYBÍHAL, V. K problematice efektivnosti poskytování investičních pobídek. Sborník příspěvků z mezinárodní odborné konference „Teoretické a praktické aspekty veřejných financí“. Praha : Vysoká škola ekonomická, 2002, s. 115-122.
- (4) VYBÍHAL, V. Kritéria efektivnosti veřejných výdajových programů. Sborník referátů z teoretického semináře „Teoretické a metodické otázky analýz veřejných výdajových programů“. Brno : Masarykova universita, 2002. s.208-213

Adresa autora:

Prof. Ing. Václav Vybíhal, CSc.

Ústav účetnictví a daní, Provozně ekonomická fakulta MZLU v Brně,

613 00 Brno, Zemědělská 1

Tel./fax : +420 545132082

E-mail : vybihal@mendelu.cz